

ненти "якість, вища за норму": *надтонкий, задовгий, надшвидкий, надзвичайність* тощо. Рідше трапляються назви абстрактних ознак, дій і процесів, утворені від інших іменників: *надвартість, надвиробництво, наднапруга* [2].

Отже, як видно, у сучасній українській мові при збереженні її функціонально-стильової диференціації відбувається активна словотвірна й лексична інтеграція між стилями, розширення значень окремих словотворчих форматів та основ, перехід лексики одного стилю до іншого [2]. Не важко помітити, що з кожним роком українська мова активно збагачується різноманітними неологізмами, які утворюються на основі запозичень, іншомовних слів. З впливом науково-технічного прогресу всі ці слова знаходять безпосередній ужиток у сучасному мовленні українців. І це вважається позитивною ознакою, адже як суспільство повинно жити в гармонії з навколишнім середовищем, так і мова повинна з розвитком суспільних відносин оновлюватись, переходити на нову сходинку свого функціонування, але ні в якому разі не втрачати своєї самобутності, окраси й величності. Новоутворені лексеми повинні лише надавати українській мові сучасності, розвиненості. Якщо слово народилося й уживається певною частиною суспільства чи на певній території, йому треба дати право на існування, а життя покаже, чи виживе воно, чи залишиться в пасивному складі словника. І в жодному разі не нав'язувати й не забороняти його.

Наук. керівн. Архипенко Л. М.

Література: 1. Архипенко Л. М. Етапи і ступені адаптації іншомовних лексичних запозичень в українській мові (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця XX – початку XXI ст.) / Л. М. Архипенко. – Х. : ХНЕУ, 2008. – 172 с. 2. Клименко Н. Ф. Диференційні та інтеграційні процеси в лексиці та словотворенні сучасної української мови / Н. Ф. Клименко // Мовознавство. – 2008. – № 2–3. 3. Лесюк М. П. Розмовно-маргінальна лексика української мови та її лексикографічне опрацювання / М. П. Лесюк // Мовознавство. – 2007. – № 6. 4. Витнова В. В. Місце лексичних запозичень у сучасній українській мові / В. В. Витнова // Управління розвитком. – 2012. – № 12(133). 5. Віняр Г. М. Словник новотворів української мови кінця XX століття / Г. М. Віняр, Л. Р. Шпачук. – Кривий Ріг, 2002. – Вип. 2. – 180 с.

УДК 811.161.2'276:33

Савченко М. П.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЯ ТА ДЕТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ

Анотація. Подано аналіз особливостей співвідношення між загальноповживаними словами й термінами. Детально розглянуто основні шляхи переходу загальноповживаної лексики до складу економічної термінологіки, а також процеси детермінологізації в економічній лексичній системі.

Аннотация. Представлен анализ особенностей соотношения между общеупотребительными словами и терминами. Подробно рассмотрены основные пути перехода общей лексики в состав экономической терминологии, а также процессы детерминологизации.

Annotation. The article analyzes the correlation between the vocabulary of common use and terms. The main ways of transition of commonly used words into the system of economic terms are studied in detail. The process of determinologization of terms is also analyzed.

Ключові слова: загальноповживане слово, економічний термін, економічна терміносистема, термінологізація, детермінологізація.

У наш час відбувається активний розвиток економічної думки, що супроводжується процесами переходу загальноповживаної лексики до розряду економічної. У цей же час населення стає економічно більш освіченим, що призводить до зворотних процесів – детермінологізації.

Актуальність теми визначена необхідністю поглибленого вивчення семантичних змін у мові внаслідок процесів "уживлення" термінів у загальну мову (детермінологізація) та розвитку нових термінологічних значень на основі значень загальноповживаних слів (термінологізація), а також науковим, практичним значенням вивчення процесів словотворення.

© Савченко М. П., 2013

Предметом дослідження є термінологічна лексика економіки в сучасній українській мові. Об'єктом – детермінологізована лексична одиниця як факт відображення сучасної мовної картини світу.

Метою роботи є аналіз специфіки процесів словотворення в економічній терміносистемі.

Значний внесок у розвиток досліджень економічної терміносистеми зробили такі сучасні українські науковці, як: О. Черемська, Л. Архипенко, О. Покровська, В. Жовтобрюх, І. Шелепкова, Л. Томіленко, Л. Симоненко, О. Горпинича, О. Михайлович та ін.

Терміносистема будь-якої галузі науки, зокрема й економічної, завжди є динамічною. Між термінами та загальноповживаною лексикою відбувається постійний обмін: слова загального вжитку змінюють своє основне лексичне значення й стають термінами, а терміни все частіше входять до складу загальномовних одиниць.

Проникнення окремих термінів у загальнолітературну лексику і їх фіксація тлумачними словниками загальнолітературної мови – свідчення їхньої популярності, поширеності, уживаності в різній літературі [1, с. 202].

У системі економічних понять існують терміни, які мають давню історію в розвитку економічної думки. Вони зафіксовані в загальному (тлумачному) та спеціальному економічному словниках, такі терміни вживаються в загальнолітературній мові й у спеціалізованій із подібним значенням [2, с. 135]. Як приклад можна навести визначення тих самих лексем у тлумачному та спеціальному економічному словниках:

1) *інфляція* – надмірне проти потреб товарообігу збільшення кількості паперових грошей і швидке їх знецінення [3, т. 4, с. 42]; *інфляція* – стійке знецінення грошей (зниження їх вартості) унаслідок перевищення кількістю грошових знаків, які перебувають в обігу, суми цін товарів і послуг, що виявляється в зростанні цін, зниженні життєвого рівня населення та інших негативних наслідках [4, с. 290];

2) *дефіцит* – перевищення видатків над доходами, збиток; мала кількість, нестача чого-небудь порівняно з потребою [3, т. 2, с. 259]; *дефіцит* – недостатність засобів, ресурсів, унаслідок чого порушується економічна рівновага, розладнується грошово-фінансова сфера, зростає загроза виникнення економічних криз [4, с. 160].

Такі лексеми можна назвати поліфункціональними, оскільки вони водночас функціонують як у сфері економіки, так і в загальному вжитку, проте з дещо спрощеним значенням.

Наступну групу понять утворюють лексеми, які фактично "приспосовуються" до термінологічної сфери. Зміни в лексичному значенні загальноповживаної одиниці зумовлюють появу нового слова зі спеціальним значенням [2, с. 136].

Шляхи виникнення нових термінологічних значень у цій групі термінів можна визначити шляхом зіставлення їхнього поняттєвого співвіднесення в науковій та побутовій сферах [5, с. 164].

В економічній терміносистемі процес термінологізації відбувся, наприклад, у значенні слова *стеля*. У загальному значенні *стеля* – верхнє внутрішнє покриття в будь-якому приміщенні [3, т. 9, с. 683]. На основі цього виникає спеціалізоване значення унаслідок метафоричного перекладу загальноповживаного значення за місцем: *стеля* – межа кредитування, зростання відсоткових ставок, що встановлюється державою, передусім центральним банком [6, с. 367].

У сучасній економічній терміносистемі особливої популярності набуває саме такий тип переходу побутових лексичних одиниць до групи термінів, причому часто термінологізуються не лише слова, а й сполучення слів, здатні викликати певні асоціації [7, с. 90]. У таких випадках можна говорити про перехід загальноповживаного або фразеологічного словосполучення до професійного жаргону: *зелений шантаж* – активне скуповування акцій компанії, яку намагаються поглинути, з метою примусити її викупити власні акції за вищою ціною; викуп компанією власних акцій за завищеними цінами в іншої компанії, яка скупила значний пакет її акцій і погрожує [4, с. 259].

Ще одним дуже поширеним способом термінологізації є перехід власних імен та географічних назв до складу термінів: *закон Оукена* [4, с. 241], *індекс Герфіндала* [4, с. 275], *індекс Пааше* [4, с. 276], *крива Лаффера* [4, с. 394], *крива Лоренца* [4, с. 394], *Бреттон-Вудська валютна система* [6, с. 63], *Ямайська валютна система* [6, с. 562], *Японська концепція маркетингу* [6, с. 563].

На сучасному етапі ці одиниці функціонують як нормативні терміни, значення яких закріплені в спеціальних словниках з економіки.

Значна частина семантичних змін у мові зумовлена процесом "уживлення" термінів у загальну мову, який має назву "детермінологізація".

Утрата спеціальною лексемою свого чітко наукового визначення призводить до неточності поняття, яке воно позначало [2, с. 137].

Науковці відзначають, що детермінологізація може мати дві стадії:

1) входження терміна у формі слова з термінологічним значенням до складу загальної мови;
2) уже в загальній мові перенесення значення цього "термінологічного" слова і виникнення (часто шляхом метафоризації) побутового слова на його основі [8, с. 134].

Наприклад, економічні терміни *актив* – сукупність майна, інтелектуальної власності, грошових ресурсів, що належать підприємству, фірмі, компанії (будівлі, споруди, машини й устаткування, матеріальні запаси, банківські вклади, вкладення й цінні папери, патенти, авторські права та ін.), у які вкладено засоби власників та інших осіб [4, с. 160], та *пасив* – сукупність боргів і зобов'язань підприємства (на противагу активам) [7, с. 86], у сучасній мові вживалися спочатку в однозначно термінологічному значенні одиниці економіки. Зараз у політиці досить часто активами називають позитивні сторони особи чи якогось явища, відповідно, пасивами – негативні: "У пасиві В'ячеслава Анатолійовича – відсутність потрібного впливу в партії"; "У нас в активі – вісім із половиною

тисяч гривень виплати матері при народженні дитини, в пасиві – немовлята, яких знаходять на смітниках і під дверима притулків".

Отже, термін як одиниця мови для спеціального призначення існує до того часу, поки він повністю пов'язаний із поняттям. Якщо ж такий зв'язок порушено, відбувається детермінологізація, ступінь якої може змінюватися залежно від обставин, що супроводжували цей процес.

Економічна терміносистема як частина загального термінологічного фонду становить складну організацію спеціальних одиниць, неоднорідну за своїм походженням та сутнісними характеристиками. Значна частина семантичних змін у мові зумовлена взаємопов'язаними та безперервними процесами "вживлення" термінів у загальну мову (детермінологізація) та розвитком нових термінологічних значень на основі семантики загальноживаних слів (термінологізація).

У мовознавстві ще достатньо не висвітлено всі шляхи термінологізації та детермінологізації, що є перспективним у подальших наукових дослідженнях із зазначеного напрямку.

Наук. керівн. Архипенко Л. М.

Література: 1. Даниленко В. П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания / В. П. Даниленко. – М. : Наука, 1977. – 243 с. 2. Михайлевич О. В. Термінологізація та детермінологізація в економічній терміносистемі / О. В. Михайлевич // Мовознавчий вісник: зб. наук. праць. – 2009. – № 9. – С. 135–141. 3. Словник української мови : у 11-ти т. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – 699 с. 4. Економічний енциклопедичний словник : у 2 т. / [ред. С. В. Мочерного]. – Львів : Світ, 2005. – Т. 1. – 616 с. 5. Ющук І. П. Українська мова : підручник / І. П. Ющук. – К. : Либідь, 2006. – 209 с. 6. Економічний енциклопедичний словник : у 2 т. / [ред. С. В. Мочерного]. – Львів : Світ, 2006. – Т. 2. – 568 с. 7. Становлення та нормування української економічної термінології : монографія / [Черемська О. С., Жовтобрюх В. Ф., Архипенко Л. М. та ін.]. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. – 120 с. 8. Суперанская О. В. Общая терминология. Вопросы теории / О. В. Суперанская, А. Н. Подольская, Н. В. Васильева – М. : Наука, 1989. – 134 с.

УДК 811.161.2

Сімавонян М. С.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ

Анотація. Розглянуто перетворення й зміни в офіційно-діловому стилі української мови на сучасному етапі, що проявляються на рівні понять і термінології, а також з'ясовано доцільність і перспективність використання окремих номінацій.

Аннотация. Рассмотрены преобразования и изменения в официально-деловом стиле украинского языка на современном этапе, проявляющиеся на уровне понятий и терминологии, а также определена необходимость и перспективность использования отдельных номинаций.

Annotation. The article deals with transformations and changes in official and business style of the Ukrainian language at the present stage manifested at the level of concepts and terminology and identifies the needs and perspectives of individual nominations usage.

Ключові слова: ділове спілкування, номінація, лексикон, запозичення, інновація.

За останні 10 – 15 років склад українського лексикону змінюється з особливою стрімкістю. Невпинність цього процесу спричинила зміна соціально-політичного статусу української мови на тлі радикальних змін у суспільному й державному устрої України. Після проголошення незалежності України відбувся бурхливий розвиток офіційно-ділового стилю. Вийшло друком багато нових словників, довідників, посібників, запроваджено курс "Українська ділова мова" у ВНЗ, курси ділової мови для працівників установ, розроблено низку відповідних програм на радіо й телебаченні.

Ситуацію, в якій опинилася українська мова на зламі тисячоліть, часто не без підстав і перебільшень називають доленосною і, зрештою, вирішальною для неї. Державний статус гарантує українській мові не лише повноцінне функціонування, а й можливість розвитку її нових функціонально-стильових реєстрів [1].